

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

تأثیر محیط آموزشی فعال بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

سیاوش وزیری مهر^۱، مهدی کشاورزی^۲، یوسف قراچه^۳، سید محمد موسوی^۴

۱- کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، پردیس خراسان جنوبی

۲- کارشناسی مهندسی تکنولوژی برق قدرت دانشگاه آزاد اسلامی واحد نورآباد ممسنی

۳- کارشناسی مهندسی کامپیوتر گرایش نرم افزار دانشگاه پیام نور مرکز نورآباد ممسنی

۴- کارشناسی مهندسی برق دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون

iranaudit@gmail.com

چکیده

در دهه‌های اخیر، مفهوم محیط آموزشی فعال به عنوان یک عامل کلیدی در فرآیند یادگیری دانش‌آموزان به تدریج به مرکز توجه تحقیقات آموزشی تبدیل شده است. با توسعه فناوری و تغییرات در رویکردهای آموزشی، ایجاد محیط آموزشی فعال به منظور ترغیب به فعالیت‌های تعاملی و شناختی، به عنوان یک ابزار مؤثر در ارتقاء پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفته است. در حال حاضر، با افزایش اطلاعات و تحولات روز افزون در حوزه آموزش و پرورش، سؤالاتی در مورد تأثیر محیط آموزشی فعال بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مطرح شده است. بررسی این مسأله می‌تواند بهترین راهکارها و استراتژی‌های طراحی محیط‌های آموزشی را در جهت بهبود کیفیت آموزش و یادگیری ارائه دهد. تفکر فعالانه در زمینه اهمیت محیط آموزشی فعال نه تنها به بهبود تجربه یادگیری دانش‌آموزان کمک می‌کند بلکه مؤثر بودن آموزش و تربیت را بهبود می‌بخشد. در این راستا، این مقاله به بررسی تأثیر این محیط‌ها بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پرداخته و به دنبال ارائه راهکارها و توصیه‌های عملی برای ایجاد محیط‌های آموزشی فعال می‌باشد. این مقاله به بررسی تأثیر محیط آموزشی فعال بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌پردازد.

کلمات کلیدی: پیشرفت تحصیلی، محیط آموزشی، فعال، دانش‌آموزان، معلمان.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

آموزش و پرورش به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه جوامع، نقشی حیاتی در تربیت نسل آینده ایفا می کند. در این میان، محیط آموزشی به عنوان بستری که فرآیند یادگیری در آن اتفاق می افتد، از اهمیتی ویژه برخوردار است. مطالعات نشان داده است که محیط آموزشی فعال و پویا، نقشی کلیدی در ارتقای پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارد. با وجود اهمیت محیط آموزشی فعال، بسیاری از مدارس هنوز از روش های سنتی تدریس و فضایی غیرفعال در کلاس درس استفاده می کنند. این موضوع منجر به کاهش انگیزه و افت تحصیلی دانش آموزان می شود. تحقیقات نشان داده است که محیط آموزشی فعال می تواند منجر به افزایش انگیزه، تعامل و مشارکت دانش آموزان در فرآیند یادگیری شود. همچنین، این نوع محیط به دانش آموزان کمک می کند تا مهارت های حل مسئله، تفکر انتقادی و خلاقیت خود را ارتقا دهند.

دانش آموزان مهم ترین رکن نظام آموزش و پرورش هر کشوری محسوب می شوند. عواملی که می تواند این سرمایه ملی را برای رشد بهینه و کیفی آماده سازد، مهارت های رفتاری است که در محیط آموخته می شود نه فقط محفوظات علمی. مدارس تامین کننده نیروی کیفی جامعه اند و نه فقط تامین کننده کمیتی از خیل عظیم نیروی انسانی که به عنوان تحصیل کرده روانه جامعه می شوند. پس شناسایی و ایجاد زمینه برای رشد خصایل ممتاز بشری، اولین دغدغه دست اندرکاران تعلیم و تربیت در کلیه فعالیت های علمی یا فرهنگی است که باید با تمام وجود خود را وقف ایفای این وظیفه سنگین کنند. محیط آموزشی فعال در مدرسه باعث رشد و تکامل همه ابعاد وجودی یک دانش آموز در بعد جسمانی، شناختی، عاطفی، اخلاقی و معنوی می شود. چنانچه یک بعد از این ابعاد دچار صدمه شود و یا مورد غفلت و فراموشی قرار گیرد، دانش آموز به توانایی ها و شایستگی های کامل دست نخواهد یافت. محققین همواره در مطالعات خود به اهمیت همکاری بین فردی برای تحصیل موفق و موفقیت در کار عملی آموزش توجه کرده اند. اهمیت همکاری موفقیت آمیز بین گروه های مختلف شغلی حرفه ای در فضاهای آموزشی به منظور دستیابی به موفقیت برای دانش آموزان در این فضاها تاکید کرده است. نویسندگان بر اهمیت همکاری بین انواع مختلف بازیگران حرفه ای در فضاهای آموزشی، و نیز بین انواع مختلف بازیگران حرفه ای و دانش آموزان تاکید می کنند - با هدف مشترک همکاری برای کمک به دانش آموزان برای دستیابی به موفقیت در فضاهای مدرسه و دانشگاه در فضای اجتماعی، حس تربیتی و آموزشی است (Basic et al., ۲۰۲۱).

جو آموزشی بخشی از حیات اجتماعی-فرهنگی جامعه است. سطح محیط های روزمره، آموزشی، حرفه ای فرد را در سطوح کلان، میانی و خرد در رابطه با فردی تکوینی، آموزشی، رشدی و ایجاد فضای همکاری آموزشی بین بازیگران در فضاهای آموزشی دانش آموز تعیین می کند. ترک تحصیل یا شکست در مدارس اجباری، دبیرستانی و دبیرستانی به عنوان احتمال بیشتری برای سوء مصرف الکل و مواد مخدر، و همچنین بیشتر در معرض جنایت، بیماری روانی، و تجربه مشکلات در استقرار خود در بازار کار به تصویر کشیده شده است. برعکس، حضور خوب در مدرسه و دانشگاه و نمرات خوب با کاهش خطر مشکلات اجتماعی و آموزشی مرتبط است که می تواند بر نوجوانان و بزرگسالان جوان تأثیر بگذارد (کرامتی و همکاران، ۱۳۹۶).

فضاهای آموزشی در مدارس و دانشگاه می تواند به ثبات زندگی یک دانش آموز کمک کند. در واقع، آموزش منبع مرکزی برای ارتقای استقلال در میان جوانان، و همچنین برای تثبیت خود در بازار کار و مشارکت در جامعه به طور کلی اهمیت ارتباط خوب کودکان و دانش آموزان با مدارس و دانشگاه ها و روابط مثبت با معلمان و سایر بازیگران حرفه ای در جو آموزشی و همچنین نمرات خوب را برجسته می کنند که همگی جنبه محافظتی در برابر خطرات ایجاد می کنند. مصرف الکل و مصرف

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مواد مخدر در بزرگسالی. در تحقیق مجدد قبلی، جو آموزشی در مدرسه و دانشگاه به عنوان فضایی که می‌تواند ایمن باشد، که در آن می‌توان به معنای اجتماعی و تربیتی اعطا کرد، دراماتیک شد که به نوبه خود می‌تواند عزت نفس دانش‌آموز را تقویت کند (Warne et al., ۲۰۲۰). دانش در مورد فضاهای آموزشی دانش‌آموز، شناخت آموزشی اجتماعی، و پویایی فضا در مدارس و دانشگاه‌ها محدود است. ما در مورد میزان همکاری واقعی دسته‌های مختلف بازیگران حرفه‌ای و دانش‌آموزان در فضاهای آموزشی در رابطه با دانش‌آموزان، یا در مورد روش‌هایی که شناسایی بازیگران در فرآیندهای آموزشی اجتماعی جاری در فضاهای آموزشی در مدارس و دانشگاه‌ها نقش ایفا می‌کنند، اطلاعات بسیار کمی داریم. مطالعه تجربیات معلمان و دانش‌آموزان، چهره‌های برجسته فضاهای آموزشی دانش‌آموز در مدرسه و دانشگاه، و تعمیم مشاهدات تحلیلی تربیتی اجتماعی تایید کننده این امر است. تعیین شرایط پیشرو برای آماده سازی دانش‌آموزان آینده برای تعامل ارتباطی در ارتباطات حرفه‌ای و ارتباط با دانش‌آموزان دیگر به معنای ایجاد و بازآفرینی فضاهای آموزشی دانش‌آموزمدار است (Basic et al., ۲۰۲۱). در این مقاله، به بررسی تاثیر محیط آموزشی فعال بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پرداخته می‌شود. در این راستا، ابتدا مفهوم محیط آموزشی فعال تعریف شده و سپس، مزایای این نوع محیط برای دانش‌آموزان برشمرده می‌شود. در ادامه، به چالش‌های ایجاد محیط آموزشی فعال و راهکارهای رفع این چالش‌ها اشاره می‌شود.

جایگاه محیط آموزشی فعال در مدارس

مدرسه با محیط آموزشی فعال، مکانی است که تربیت و آموزش بطور رسمی در آن انجام می‌گیرد و نیز مکانی است که جامعه امروز را با جوامع فردا و آینده مرتبط می‌کند. از این رو مهمترین و اساسی ترین بخش آموزش و پرورش بشمار می‌آید. گسترش و پیچیدگی روز افزون جامعه بشری و پدیدآیی نیازهای متعدد و متنوع جدید در آن، ضرورت وجود مدرسه‌ای با جو آموزشی حقیقی و پویا را به اثبات می‌رساند. مدرسه‌ای که برطبق اصول تربیتی پیشنهادی متخصصان آموزش و پرورش اداره می‌شود، دارای برنامه تحصیلی و فعالیت خاصی باشد و معلمان با شرایط ویژه‌ای در آن تدریس کنند. بنابراین گذشت زمان نقش مدرسه را از انتقال فرهنگ فراتر برده و موجب شده است که به امر تربیت بپردازد و موجبات پیشرفت و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم آورد (Üstün and Ubuz, ۲۰۰۴).

در میان نهادهای مختلف، رسالت نهاد آموزش و پرورش در زمینه ایجاد بسترها و زمینه‌های موثر تعلیم و تربیت، حیاتی تر از سایر بخش‌هاست؛ زیرا وظیفه عمده‌ی زمینه‌سازی و ایجاد تغییر و تحول در جامعه را بر عهده دارد و به همین منظور، توجه به خلاقیت و نوآوری را همیشه باید در دستور کار خود قرار دهد. با مطالعه اجمالی اهداف آموزش و پرورش متوجه می‌شویم که تربیت انسانهای مومن، شاداب و ماهر و فرهیخته در مدارس با محیط آموزشی فعال و با نشاط امکان پذیر است. با توجه به محیط آموزشی فعال در ارتباط با تئوری و عمل آموزش عالی، آن را به عنوان شرط فعالیت آموزشی اجتماعی معلم تعریف می‌کند. به عنوان یک واقعیت آموزشی اجتماعی، محیط آموزشی فعال بدین سان تعریف شده است که در آن ارتباط فرد با دنیای اطراف در طول فعالیت آموزشی تجلی می‌یابد. جو آموزشی را به عنوان مجموعه‌ای از محیط‌های تعاملی، موقعیت‌های آموزشی اجتماعی و آموزشی که فرآیند فعال سازی ابتکار خلاق فرد را تغذیه می‌کند و قابلیت‌های بالقوه آن را آشکار می‌کند، توصیف می‌کنند. با مجازی شدن آموزش‌ها اینترنت وارد آموزش و پرورش شده است. و فضای آموزش را اینترنت تشکیل می‌دهد. مفهوم "محیط آموزشی فعال" را به عنوان بازتابی از سیستم ارتباطات آموزشی اجتماعی در زمینه آموزش، یک

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

سیستم ساختاریافته از ابعاد آموزشی اجتماعی پویا با هدف رشد و شکل گیری شخصیت در یک سازمان آموزشی اجتماعی ویژه سازمان یافته توصیف می کند. از نظر باسیک و همکاران مفهوم محیط آموزشی فعال را بر اساس اصل سرزمینی (جو آموزشی جهانی، ایالتی، منطقه ای، جو آموزشی مؤسسه آموزشی) بر اساس حوزه های فعالیت آموزشی اجتماعی که در آن شکل گیری هدفمند شخصیت انجام می شود، بررسی می کند. که منجر به افزایش توان آموزشی اجتماعی، فکری و اقتصادی جامعه می شود (Broström, ۲۰۱۷).

ویژگی مدارس با فضاهای آموزشی پویا

مدرسه همواره کانون تحولات فرهنگی و اجتماعی جامعه بوده و تاثیرات مهمی در فعالیت، حیاط و پویایی علمی جامعه دارد. در سالهای اخیر با توجه به رشد روز افزون و وسعت تغییرات در روش های آموزشی، سازگار نمودن بستر یادگیری با نیازهای دانش آموزان مورد توجه متخصصین قرار گرفته است. مطالعات نشان می دهد که طرح فضاهای آموزشی پویا می تواند باعث رشد و یا بازدارندگی در امر یادگیری باشد. فولر به منظور مشارکت موفقیت آمیز دانش آموزان در فرآیند یادگیری در محیط آموزشی فعال، ایجاد یک مؤسسه آموزش عالی یا چنین جو آموزشی را بر اساس اصول زیر پیشنهاد می کنند (Fuller, ۲۰۱۸):

الف) بنیادی سازی (تسلط بر طیف وسیعی از حرفه ای ها دانش)؛

ب) جهت گیری عملی آموزش حرفه ای (تسلط بر مهارت های عملی مورد نیاز برای فعالیت حرفه ای)

ج) وحدت آموزش، زندگی و فعالیت حرفه ای (ترکیب در جو آموزشی فعالیت حرفه ای، اجتماعی و آموزشی)

د) شخصیت سازی جو آموزشی (ایجاد شرایط خرد و عوامل خرد برای تحقق توانایی ها و امکانات خلاق).

با تعمیم دیدگاه های دانشمندان، مفهوم کاری «محیط آموزشی فعال» در آموزش پس از متوسطه را به عنوان یک پدیده اجتماعی تربیتی تعامل دانش آموزان با سایر دانش آموزان، معلمان (فعالیت آموزشی خلاق حرفه ای) و رسانه های اطراف روشن کردیم. محیط آموزشی فعال بخشی از محیط آموزشی اجتماعی است که در آن شکل گیری تربیتی دانش آموزی، حرفه ای و اجتماعی دانش آموز صورت می گیرد. بر این اساس، در محیط آموزشی فعال از انواع اطلاعات اشباع شده است: شناختی، هنری، زیبایی شناختی، اجتماعی تربیتی، آموزشی، حرفه ای چندوجهی و غیره. این امکان را فراهم می کند که توانایی های خلاق دانش آموز آشکار شود و مشارکت دانش آموز را تحریک و تضمین می کند. در اشکال مختلف فعالیت آموزشی خلاق. با توجه به کارکرد مشخص شده، محیط آموزشی فعال را می توان به عنوان جو آموزشی اجتماعی آموزنده-خلاق تعریف کرد (Fuller, ۲۰۱۸).

ایجاد یک جو آموزشی آموزنده و خلاق در یک آموزش عالی، هم برای آموزش حرفه ای بازیگران آینده و هم برای آماده سازی آنها برای ارتباط حرفه ای در آینده شغلی پیش نیاز است. نکات کلیدی در ایجاد جو آموزشی آموزنده و خلاق برای جامعه سازان آینده (الف) اصول ایجاد یک جو آموزشی و (ب) یک سیستم ساختار یافته از ابعاد آموزشی اجتماعی بود. اصول پیشنهادی که براساس آن باید محیط آموزشی فعال آموزش عالی ایجاد و بازآفرینی شود، به مفاد هنجاری و نظارتی برای آشکار کردن محتوای شرایط آماده سازی بازیگر آینده برای ارتباط حرفه ای در آینده تبدیل شد. محتوای این شرایط شامل دو جنبه آموزشی اجتماعی ضروری است: اطلاعات و خلاقیت (Delos Reyes and Torio, ۲۰۲۱).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مؤلفه اطلاعاتی آموزشی اجتماعی محیط آموزشی فعال مملو از اطلاعات هنری و زیبایی شناختی در مورد آثار انواع مختلف هنر است. هنر تئاتر ذاتاً ترکیبی است - ترکیبی از انواع هنرها. بنابراین، بازیگر آینده، از طریق جو آموزشی مناسب سازماندهی شده، می آموزد که ابزارهای ادراک و ابزارهای پخش انواع اطلاعات هنری و زیبایی شناختی هر نوع هنر را درک کند و بر آن مسلط شود: اجتماعی تربیتی، شناختی، هنری، زیبایی شناختی، فکری، عاطفی، روانی، اخلاقی-اخلاقی، فردی-تألیفی، عملی ویژگی اصلی نوع اطلاعات آموزشی اجتماعی، تغییر اصطلاحنامه، پر کردن انبار دانش از طریق درک آثار هنری است. نوع اطلاعات آموزشی اجتماعی هنری شامل ایده، مفهوم زیبایی شناختی، تصاویر هنری و ابزار ترجمه آنها است. اطلاعات آموزشی اجتماعی زیبایی شناختی فقط مختص آثار هنری است. به اطلاعات هنری و ابزار پخش آن وابسته است (Johnsson et al., ۲۰۱۹).

باید معتقد باشیم که درحقیقت رشد پایدار ما در گرو محیط آموزشی فعال است. یکی از عوامل موثر تربیتی در آموزش و پرورش جدید، نحوه معماری فضاهای آموزشی است. در تعلیم و تربیت جدید، فضای فیزیکی مدرسه نه تنها یک محیط خشک و بی روح در فرآیند یادگیری محسوب نمی گردد، بلکه به عنوان یک عامل زنده و پویا در کیفیت فعالیت های آموزشی و تربیتی دانش آموزان نقش ایفا می کند. به عقیده صاحب نظران تعلیم و تربیت، در یک نگاه سیستمی، چگونگی معماری مدارس و عناصر تشکیل دهنده آن مثل رنگ، نور، صدا، تجهیزات و جز آن می توانند در کنار سایر عوامل آموزشی و تربیتی اثرات قابل توجهی بر دانش آموزان و دانش آموزان باقی گذارند. رنگ به عنوان اساسی ترین جلوه فضاهای آموزشی و پرورشی می تواند در کارایی درونی دانش آموزان موثر باشد. رنگ ها می توانند موجب شادی، امید یا ناراحتی و اندوه در افراد شوند. وجود رنگ مطلوب در فضاهای آموزشی تاثیر مثبتی در افراد داشته و حس علاقه مندی آنان را نسبت به تحصیل و یادگیری بر می انگیزد و موجب پیشرفت زندگی اجتماعی و نشاط آنان می گردد (Broström, ۲۰۱۷).

اهمیت محیط آموزشی فعال در پیشرفت و انگیزش تحصیلی دانش آموزان

از آنجا که تعاملات مداوم انسان ها با یکدیگر و با منابع محیطی و الگوی یادگیرنده محوری، جوهره ی نظام های آموزشی جهان امروز می باشد، این اعتقاد وجود دارد که این رویکردهای جدید نیازمند حرکت، کار گروهی و پویایی می باشند. فضای آموزشی می تواند با بهره گیری از سازماندهی پویا در فضای کالبدی خود بر روی امر آموزش تاثیر گذاشته و به این طریق کیفیت آموزش را ارتقا دهد. مدرسه با محیط آموزشی فعال، کانون عشق به دانستن و پایگاه کشف و شهود برای راهیابی به حقیقت زندگی و دست یابی به اکسیر خوشبختی و سعادت واقعی از طریق یادگیری از زندگی، در زندگی برای زندگی است. در این مدرسه جان آگاهی و معنا جویی به جای شکل گرایی و حافظه محوری می نشیند و قابلیت تحول نه در تراکم معلومات بیرونی که در تنوع معرفت درونی متمرکز می شود. در مدرسه پویا رهیافت وجودی حال آفرین جایگزین دریافت فیزیکی کار آفرین می شود و نیروی محرکه شوق و ذوق خودانگیخته جایگزین جایزه و پاداش دگرانگیخته می شود (Üstün and Ubuz, ۲۰۰۴).

زمانی که دانش آموزان در محیط آموزشی فعال با یکدیگر تعامل دارند، سعی می کنند واقعیت آموزشی را قابل درک کنند و با این کار هویت خود را ساخته و بازسازی می کنند. بنابراین، گونه سازی ها یک کارکرد مهم در ایجاد و بازآفرینی تعاملی آموزشی انجام می دهند. تقسیم به دسته ها و نوع حضور افراد، حرفه ها و رویدادها - شناسایی آنها از طریق طبقه بندی - برای پیمایش در تعاملات آموزشی روزانه بی شمار ضروری است. تایپ سازی یک فرآیند ثابت نیست. بلکه از یک جریان تعاملی آموزشی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

(وضعیت آموزشی) و فضایی به فضای بعدی تغییر می کند. کنش‌های آموزشی، بازنمایی‌ها و تولیدات یک بازیگر، انگیزه و پاسخی به کنش‌ها، بازنمایی‌ها و تولیدات آموزشی دیگری است. در این فرآیند، وابستگی‌ها و عزت نفس بازیگران درگیر، ایجاد و بازآفرینی هویت‌های مختلف اجتماعی و آموزشی و شناخت آنها در این هویت‌ها شکل می‌گیرد و اصلاح و تأیید می‌شود. با توجه به این دیدگاه‌های نظری، اقدامات آموزشی عملی دانش‌آموزان و متخصصان در فضای آموزش اجباری، متوسطه و پس از متوسطه و نیز تحلیل این اقدامات را می‌توان به عنوان فعالیت‌های معناساز تلقی کرد. این فعالیت‌های آموزشی می‌تواند به توسعه دانش کمک کند که می‌تواند مشارکت و موفقیت دانش‌آموزان و متخصصان را در موقعیت‌هایی که مشخصه این فضاهاست، ارتقا دهد. یک نقطه شروع مهم در تحلیل‌هایی که ریشه در نظریه علمی فوق دارد این است که بازیگران در همه فضاها آموزشی پویا در ارتباط با موقعیت تعاملی خود در یک زمینه مشخص که در آن کنشگران انواع خاصی نسبت به سایرین مزیت دارند، گروه بندی و نمونه سازی می‌شوند. بنابراین، بازیگران انواع خاصی در فضا نسبت به سایرین دارای اقتدار و جایگاه اجتماعی بالاتری خواهند بود. در نتیجه، آنها دارای مزیت تعاملی در تعریف و بازتعریف نحوه عمل آموزشی، گروه‌ها، انواع و بازیگران آموزشی و بازنمایی، تولید و بازتولید هستند (Johnsson et al., ۲۰۱۹).

در مفهوم تعاملی آموزشی، حوزه محدود «محیط آموزشی فعال» را می‌توان به صورت متشکل از سه منطقه فرعی تحلیل کرد. زیرفضای جلویی به زیرمنطقه ای اطلاق می‌شود که عملکرد خود دانش‌آموزان (به عنوان کنش، بازتولید و/یا تولید اشیاء آموزشی) در آن انجام می‌شود. زیرفضای پشت (پشت صحنه) زیرمنطقه ای است که بازیگران اطراف (مخاطب) نمی‌توانند به آن دسترسی داشته باشند. در این زیرفضا، کسانی که در آموزش، بازنمایی و/یا تولید فعالیت می‌کنند، می‌توانند اجزای آینده‌شان را شکل دهند و در اجزای گذشته خود تأمل کنند، آماده شوند یا آرامش داشته باشند (Berggren et al., ۲۰۲۱). برخی از فضاها فرعی می‌توانند هم فضای پشت و هم فضای جلو باشند. به عنوان مثال، مدارس اجباری و متوسطه، دانشگاه‌ها، کلاس‌های درس، و دفاتر مختلف (مثلاً مدیر مدرسه، پرستار مدرسه، مشاور) می‌توانند از نظر آموزشی به عنوان یکی یا دیگری عمل کنند. تعیین فضای جلو یا پشت به عملکرد خاص بازیگر و عملکرد فضا در آن زمان بستگی دارد.

ناحیه سوم خارج، خارج از فضا است (منطقه خارجی/حذف). این زیرفضا نمایانگر هر چیزی است که به جو آموزشی جلو یا عقب تعلق ندارد. بازیگری که از نظر آموزشی در بیرون عمل می‌کند، بازتولید می‌کند و یا تولید می‌کند، یک بازیگر بیرونی است. در روابط خود با بازیگران مستقر در فضای جلو یا عقب، عملکرد آموزشی افراد خارجی خطر ایجاد و ایجاد مجدد تعارض در تعامل را دارد. یک بازیگر بیرونی که با بازی آموزشی، بازتولید و/یا تولید اشیاء آموزشی مهم در این زیرفضاها وارد فضای جلو یا پشت می‌شود، با برهم زدن نظم آموزشی و مجبور به تعریف مجدد موقعیت در فضای آموزشی، سردرگمی موقتی ایجاد می‌کند (Berggren et al., ۲۰۲۱).

استدلال فضایی نظریه پردازان در این موضوع ما را کنجکاو کرد که در موقعیت‌های مختلف بازنمایی شده در جو آموزشی مدرسه و دانشگاه چه اتفاقی می‌افتد. با این سوال به عنوان نقطه شروع، متوجه شدیم که مطلعان در ادبیات بررسی شده، هنگام ساختن و بازسازی هویت حرفه ای و شخصی خود، بازیگران را هم از زیرفضاهای جلو و عقب صحنه و هم از بیرون (خارج از فضا) مشخص می‌کنند. همانطور که کلاس‌های درس در مدارس و دانشگاه‌های اجباری، متوسطه دوم می‌تواند هم فضای جلو و هم فضای پشت باشد، بازیگر معمولی در فضا هم می‌تواند یک بازیگر حرفه ای در این زیرفضاها و هم بازیگری خارج از سازمان باشد، مانند یک دانش آموز (Onrust et al, ۲۰۱۶).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

فولر همچنین نشان می‌دهد که چگونه دانش‌آموزان تازه وارد، معلمان را در جو آموزشی مدرسه به‌عنوان بی‌علاقه به تدریس دانش‌آموزان و نیز به‌عنوان بی‌احترامی از سوی دانش‌آموزان تازه وارد تصویر می‌کنند. تجزیه و تحلیل همچنین تصویری از یک معلم فعال و استراتژیک را ارائه می‌دهد که بازیگر مهمی در کار عملی با دانش‌آموزان به صورت فردی است. چنین معلمی از نظر آموزشی به‌عنوان یک پشتیبان تعاملی برای غلبه بر موانعی عمل می‌کند که در غیر این صورت ممکن است همکاری بین معلمان و دانش‌آموزان را مختل کند. محققان شکاف بین فرهنگ یادگیری قبلی دانش‌آموزان تازه وارد و جامعه جدیدشان را ارائه می‌دهند و اهمیت کمک فعالانه به این دانش‌آموزان را برای پل زدن تفاوت‌ها نشان می‌دهند. همچنین بر اهمیت نگاه نکردن به دانش‌آموزان تازه وارد به‌عنوان یک گروه همگن در جو آموزشی تأکید می‌کنند. هر دو مطالعه بر ارزش شناخت هر دانش‌آموز به‌عنوان یک فرد فراتر از طبقه‌بندی آن‌ها برای دیدن و استفاده آسان‌تر از شرایط، تجربیات و نیازهای فردی آنها تأکید می‌کنند. دانش‌آموزان تازه وارد باید در درک آنچه از آنها در یک فضای اجتماعی و آموزشی جدید مورد انتظار و نیاز است حمایت شوند (Fuller, ۲۰۱۸). کارلسون و همکاران توجه را به این واقعیت جلب می‌کند که مشاغل دانشجویان تازه وارد در صورت عدم دریافت حمایت در جو آموزشی که به‌عنوان تازه واردان نیاز دارند، در خطر است. از جمله، تجزیه و تحلیل این مطالعه بر این باور معلمان روشن می‌کند که بسیاری از دانش‌آموزان تازه وارد نمی‌دانند که از آنها به‌عنوان دانش‌آموزان در جو آموزشی چه انتظاری می‌رود. معلمان معتقدند که انتظار یادگیری مستقل بیشتر با تجربیات مدرسه قبلی دانش‌آموزان با معلمان مستبد و فعال در تضاد است (Eek-Karlsson et al., ۲۰۲۰).

ارتباط محیط آموزشی فعال و رغبت دانش‌آموزان به شرکت در فعالیتهای کلاسی

فضاهای آموزشی پویا به دلیل محدودیت‌های خاص خود برای خشک و بی‌روح شدن مستعد است اما باید تمام تلاش‌ها را به کار گرفت تا از وقوع این حادثه جلوگیری کرد. اهمیت دادن به فضاهای آموزشی و رعایت اصول و استانداردهای مربوط به آن در طراحی این مراکز منجر به خلق محیطی متناسب با خواسته‌های روانی دانش‌آموزان و در نتیجه جامعه می‌گردد. ریشه‌علاقه هر دانش‌آموز به آموختن در مدرسه و قرار گرفتن در محیط آموزشی شکل می‌گیرد و در صورت ناهماهنگ بودن محیط با انتظارات فرد حس دافعه و عدم علاقه به یادگیری در دانش‌آموز شکل می‌گیرد. شکل و چیدمان کلاسها، رنگ، نور و تهویه، امکانات آموزشی، دکوراسیون داخلی همه و همه در آموزش پذیری و ایجاد علاقه و رغبت در دانش‌آموزان مؤثر است. در حال حاضر کمتر ساختمان آموزشی را می‌توان دید که دارای تمام اسلوب‌ها و استانداردها باشد اما امید می‌رود در ساخت بناهای جدید آموزشی این استانداردها رعایت گردد (Üstün and Ubuz, ۲۰۰۴).

یکی از ابعاد محیط آموزشی عوامل فیزیکی می‌باشد که در ایجاد انگیزه و اشتیاق به آموزش نمی‌توان از تاثیرات آن غافل شد، عوامل فیزیکی مربوط به محیط‌های آموزشی و جاذب بودن آن‌ها در قسمت‌هایی به شرح ذیل تبیین شده است (Delos Reyes and Torio, ۲۰۲۱).

- ۱- نور و عوامل مربوط به آن مانند میزان و شدت نور، نوع نور (طبیعی یا مصنوعی).
- ۲- ابعاد ظاهری کلاس شامل دیوار، درب و کف کلاس، سرانه مساحت و سرانه فضا.
- ۳- رنگ و تاثیر آن بر آموزش و محیط‌های آموزشی.
- ۴- حرارت و تهویه کلاس.

۵- صدا و عوامل مربوط به آن .

۶- سازماندهی و آرایش کلاس.

بحث و نتیجه گیری

تحولات سریع فرهنگی موجب تغییر در اهداف، محتوا و روشهای آموزش و پرورش شده است. بر خلاف گذشته دیگر آموزش و پرورش فقط به دنبال انتقال دانش و معلومات کلیشه ای و تقویت حافظه نیست، بلکه توسعه حس انتقاد و قضاوت صحیح، تقویت مهارتهای زندگی اجتماعی و بطور کلی تربیت شخصیت سالم، شاداب و پویا اهداف اصلی مدرسه پویا را تشکیل می دهد. وظیفه و رسالت مدرسه پویا این است که با به کار گماری عوامل مبتکر و نو آور و ارائه طرح های جدید و روشهای نو زمینه بروز ویژگی های یاد شده را در متعلمان و معلمان فراهم سازد و فضای مدرسه را به فضای سازنده، خلاق، مبتکر، روح افزا، گرم و صمیمی و لذت بخش تبدیل کند (Warne et al., ۲۰۲۰).

فعالیت های اجتماعی و تربیتی در محیط آموزشی فعال در مدارس مدرن نقش مهمی در رشد کودکان و دانش آموزان از نظر اجتماعی و تربیتی دارد. فضاهای آموزشی پویا در مدارس و دانشگاه می تواند به ثبات زندگی یک دانش آموز کمک کند. زمانی که دانش آموزان در محیط آموزشی فعال با یکدیگر تعامل دارند، سعی می کنند واقعیت آموزشی را قابل درک کنند و با این کار هویت خود را ساخته و بازسازی می کنند. مفهوم محیط آموزشی فعال را بر اساس اصل سرزمینی و بر اساس حوزه های فعالیت آموزشی اجتماعی که در آن شکل گیری هدفمند شخصیت انجام می شود. آشنایی و شناخت کافی نسبت به محیط آموزشی فعال در مدارس می توان زمینه ای برای موفقیت و انگیزش تحصیلی دانش آموزان باشد و موجبات پیشرفت تحصیلی آنها را فراهم سازد (پیشوایی و موسوی، ۱۳۹۹).

منابع

۱. Basic, G., Lokareva, G. V., & Stadnichenko, N. V. (۲۰۲۱). Inclusive Educational Spaces and Social Pedagogical Recognition: Interaction-and Social-Pedagogy-Inspired Analysis of Space Dynamics in Compulsory, Upper-Secondary and Post-Secondary Education. *Education Sciences*, 11(۱۱), ۷۵۴.
۲. Berggren, J., Torpsten, A. C., & Järkestig Berggren, U. (۲۰۲۱). Education is my passport: Experiences of institutional obstacles among immigrant youth in the Swedish upper secondary educational system. *Journal of Youth Studies*, ۲۴(۳), ۳۴۰-۳۵۴.

۳. Broström, S. (۲۰۱۷). A dynamic learning concept in early years' education: A possible way to prevent schoolification. *International Journal of Early Years Education*, ۲۵(۱), ۳-۱۵.
۴. Delos Reyes, R. D. G., & Torio, V. A. G. (۲۰۲۱). The relationship of expert teacher-learner rapport and learner autonomy in the CVIF-dynamic learning program. *The Asia-Pacific Education Researcher*, ۳۰(۵), ۴۷۱-۴۸۱.
۵. Eek-Karlsson, L., Lundin, M., & Torpsten, A. C. (۲۰۲۰). Likabehandlingsarbete—en reproduktion av rådande maktordning?. *Educare-vetenskapliga skrifter*, ۲, ۴۹-۷۳.
۶. Fuller, K. (۲۰۱۸, April). New lands, new languages: Navigating intersectionality in school leadership. In *Frontiers in Education* (Vol. ۳, p. ۲۵). Frontiers Media SA.
۷. Johnsson, A., Blivik, G., & Basic, G. (۲۰۱۹). Newly arrived parents and collaboration in Swedish school—an interactionally and ethnomethodologically inspired analysis of proposed collaborative alliances and triads. In *Nationell specialpedagogisk konferens. Samverkan för inkludering-som möjlighet och utmaning ("National special education conference in Sweden. Collaboration for inclusion-as opportunity and challenge")*, Örebro University, Örebro, Sweden (۲۰۱۹۱۱۱۳-۲۰۱۹۱۱۱۴).
۸. Onrust, S. A., Otten, R., Lammers, J., & Smit, F. (۲۰۱۶). School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: What works for whom? Systematic review and meta-regression analysis. *Clinical psychology review*, ۴۴, ۴۵-۵۹.
۹. Üstün, I., & Ubuz, B. (۲۰۰۴). Student's development of geometrical concepts through a dynamic learning environment. In *The ۱۰-th International Congress on Mathematics Education*. <http://www.icme-۱۰.dk/index.html>.
۱۰. Warne, M., Svensson, Å., Tirén, L., & Wall, E. (۲۰۲۰). On time: a qualitative study of Swedish students', parents' and teachers' views on school attendance, with a focus on tardiness. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, ۱۷(۴), ۱۴۳۰.
۱۱. پیشوایی، میر سامان، موسوی و سیده سارا. (۱۳۹۹). پیش‌بینی پویای جمعیت فراگیران و برنامه‌ریزی فضای مدارس کشور. فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی. ۱۰(۴۰)، ۱۲۹-۱۴۹.
۱۲. کرامتی، پورکریمی و زالی. (۱۳۹۶). مقایسه جو آموزشی مدارس دولتی و غیر دولتی، مورد: مدارس متوسطه شهر کرج. ۳(۵)، ۵۱-۷۲.